

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
Београд
412-70/2020

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 28093
датум: 24.08.2020.г

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ
МОНИТОРИНГ ПОЛИЦИЈСКИХ УПРАВА И СТАНИЦА

**Извештај о посети
Полицијској станици Савски
венац**

Праћење спровођења препорука из Извештаја Европског
комитета за спречавање мучења и нечовечних или
понижавајућих казни или поступака о посети Републици
Србији из 2017. год.

Београд, август 2020. Године

МАНДАТНАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамо разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ, и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, А11 – Иницијатива за економска и социјална права, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији и Одбор за људска права Ваљево.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен на интернет страници Заштитника грађана 4. јуна 2020. године

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

УСТАНОВА	Полицијска станица Савски венац Полицијске управе за Град Београд (ПС Савски венац)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	31. јул 2020. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење спровођења препорука из Извештаја о посети Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (CPT) Републици Србији из 2017. године
ВРСТА ПОСЕТЕ	Редовна посета, по Плану посета за 2020. годину
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре
САСТАВ ТИМА	Вођа тима: Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре</i> Члан тима: Тамара Благојевић, <i>Заштитник грађана/Одељење Националног механизма за превенцију тортуре</i>

САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА ТИМОМ НПМ

Иако је посета била ненајављена, сви полицијски службеници су остварили сарадњу са мониторинг тимом НПМ и омогућили остваривање његовог мандата. Члановима мониторинг тима пружене су тражене информације, омогућен обилазак просторија и увид у затражену релевантну документацију о задржавању лица и примени полицијских овлашћења.

Наведено поступање полицијских службеника током посете НПМ је пример добре праксе и одраз професионалног поступања у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

ТОК ПОСЕТЕ

Након кратког представљања тима и циљева посете вођи смене ПС Савски венац, тим НПМ је отишао до просторија за задржавање, будући да се једно лице налазило на задржавању. Иако је задржаном лицу понуђено да са тимом НПМ обави ненадзирани разговор задржано лице то није желело, те је тим НПМ у наставку посете, обишао просторије за задржавање и обавио разговор са полицијским службеницима. Након тога, тим НПМ је извршио увид у релевантну документацију о задржавању лица и примени полицијских овлашћења. На крају посете, тим НПМ је командир у ПС Савски венац изнео прелиминарна запажања о обављеној посети.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА СРТ

1. ПРЕПОРУКА СРТ:

-Комитет препоручује органима Републике Србије да направе засебан складишни простор за све заплењене предмете у свакој полицијској станици, почев од седишта полицијских управа. Истовремено, они треба да обезбеде да сво оружје и други предмети заплењени током кривичних истрага буду унети у посебан регистар, и обележени на одговарајући начин (наводећи случај на који се односе) и одложени у засебан складишни простор. Заплењени уређаји за електро-шокове, боксери, палице за бејзбол, електрични продужни каблови, итд. никада не треба да се држе у просторијама у којима се саслушава или држи лице лишено слободе.

НАЛАЗ НПМ:

У ПС Савски венац не постоји засебна просторија намењена за чување одузетих предмета из кривичних дела. Углавном се предмети, већином дрога, а ређе ватрено и хладно оружје, чувају два до три дана до вештачења, закључани у каси/орманима у канцеларијама криминалистичких инспектора који су задужени за одређени случај.

Књига евиденције о одузетим предметима садржи податке о лицу од кога је предмет одузет, када је предмет одузет, краћи опис предмета, основ за одузимање предмета итд. Број под којим је предмет евидентиран у књизи (ку број) убележава се и на потврди о одузетом предмету која се качи на сам предмет.

Обиласком канцеларија криминалистичких инспектора, у канцеларијама и орманима нису затечени нестандартни и/или необележени предмети из кривичних дела.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности како би се за потребе ПС Савски венац, без одлагања, обезбедила посебна просторија намењена за чување привремено одузетих предмета по ЗКП.

2. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се полицијски службеници редовно подсећају на ова основна начела, укључујући практичне вежбе. Надаље, свака употреба силе од стране службених лица за спровођење закона треба да буде правилно документована (опис чињеница, наведене све повреде, да ли је лице лишено слободе одведено у болницу, итд.).

НАЛАЗ НПМ:

У ПС Савски венац, од средстава принуде, полицијски службеници најчешће примењују средства за везивање, а ређе физичку снагу. Од почетка 2020. године, 27 пута су употребљена средства за везивање, а било је 8 случајева употреба физичке снаге. Осим два случаја примене средстава принуде, за које је поступак оцене оправданости и правилности био у току у моменту посете НПМ, остали случајеви примене средстава принуде су оцењени као оправдани и правилно примењени.

Тим НПМ је извршио увид у поједине предмете о употреби средстава принуде, пре свега физичке снаге, те утврдио да извештаји полицијских службеника садрже детаљан опис догађаја, разлог и законски основ за употребу средстава принуде, време, место, врсту и начин употребе средстава принуде, име лица према коме је средство употребљено, имена службеника који су употребили средство принуде, евентуалне

последнице употребе и друге прописане податке. НПМ оцењује да такви подаци омогућавају да се спроведе ваљан поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде.

Саставни део документације о примени средстава принуде је и службена белешка вође смене у којој се наводи да је са лицем обављен разговор на околности примене средстава принуде, да је поучено о могућности притуживања, као и евентуалне примедбе на поступање полицијских службеника, односно да нема примедби. Ове белешке не потписује лице над којим је примењено средство принуде, а у ПС Савски венац не постоји пракса узимања писане изјаве лица према којем је примењена физичка снага о околностима примене тог средстава принуде.

Иако, према документацији у коју је тим НПМ остварио увид, као и према наводима полицијских службеника, није било примедби лица на поступање службених лица приликом примене средстава принуде, **НПМ сматра да је узимање писане изјаве од лица према ком је примењено средство принуде неопходно за ваљану оцену оправданости и правилности употребе средстава принуде, нарочито у ситуацијама када, поред полицијских службеника и лица према коме су средства принуде употребљена, нема других сведока догађаја.** Поред тога, потребно је узимати и писане изјаве евентуалних сведока догађаја, како би поступак оцене оправданости и правилности употребе средстава принуде био спроведен на основу свих доступних чињеница и околности од значаја за давање такве оцене и на што објективнији начин.

3. ПРЕПОРУКА СРТ:

Комитет понавља своју препоруку да министар унутрашњих послова, директор полиције и начелници полицијских управа пошаљу снажну поруку да је неадекватно поступање према лицима лишеним слободе противзаконито, непрофесионално и да подлеже одговарајућим санкцијама. Ову поруку треба понављати у одговарајућим временским размацама на нивоу полицијских управа. Надаље, надлежни органи треба да обезбеде да сви наводи о неадекватном поступању буду предмет истраге, и да виши службеници сnose командну одговорност за своје обавезе.

НАЛАЗ НПМ:

Од почетка 2020. године није било притужби које садрже елементе кривичних дела изнуђивање исказа и злостављање и мучење⁴, нити кривичних пријава поднетих против полицијског службеника за та дела. Према наводима полицијских службеника, у ситуацијама када притужба садржи елементе наведених и других кривичних дела обавештава се надлежни јавни тужилац и Сектор унутрашње контроле.

4. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије делују тако да обезбеде да криминалистички инспектори обављају своје дужности у складу са одговарајућим одредбама Законика о кривичном поступку. У ту сврху потребно је редовно организовати стручно оспособљавање за ове службенике, које треба да обухвати одговарајуће технике саслушања и истраге, као и спречавање неадекватног поступања. Уопштено говорећи, Комитет жели да буде обавештен о различитим елементима који чине саставни део ригорозне процедуре запошљавања полицијских службеника. Надаље, органи Републике Србије треба да успоставе

⁴Кривични законик ("Сл. гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019), чл. 136. и 137.

наменске просторије за саслушање, опремљене аудио и/или видео опремом за снимање полицијских саслушања.

НАЛАЗ НПМ:

Криминалистички инспектори у ПС Савски венац, осим кроз едукацију током школовања, нису похађали посебне обуке о техникама саслушања и понашања током саслушања. Обуке које су похађали поједини полицијски службеници односе се на поступање према малолетницима и спречавање насиља у породици. Ниједан полицијски службеник није похађао обуку за поступање према лицима са менталним сметњама.

Према службеним наводима, саслушања се обављају у канцеларијама криминалистичких инспектора. У згради постоји просторија која је већ опредељена за ову намену, и чека се њено опремање аудио и/или видео опремом за снимање саслушања осумњичених, сведока и жртава/општењених.

ПРЕПОРУКЕ из посете НПМ 2020. године

Министарство унутрашњих послова ће за криминалистичке инспекторе ПС Савски венац организовати обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања.

Министарство унутрашњих послова ће, без одлагања, опредељену просторију за саслушања лица у ПС Савски венац, опремити одговарајућом техничком опремом.

Министарство унутрашњих послова ће за полицијске службенике ПС Савски венац организовати обуке о поступању према лицима са менталним сметњама.

У Извештају о посети Полицијској управи за Град Београд НПМ је упутио препоруке Министарству унутрашњих послова да за полицијске службенике ПУ за Град Београд организује обуке о циљевима и техникама саслушања и понашању током саслушања, да за потребе снимања саслушања у полицијским станицама ПУ за Град Београд опреми одговарајућом техничком опремом просторије предвиђене за ту намену и да за полицијске службенике организује обуке о поступању према лицима са менталним сметњама,⁵ с обзиром на утврђено стање у свим полицијским станицама које су обухваћене тим извештајем.⁶ У Извештају је наглашено да би у одговору о поступању по овим препорукама НПМ желео да добије детаљне и конкретне информацију и то:

1. Да ли је програмом стручних обука полицијских службеника за 2020. годину предвиђено спровођење обуке криминалистичких инспектора полицијских станица у саставу ПУ за Град Београд о техникама саслушања приликом испитивања осумњичених? На који начин ће се обука спроводити? За колико криминалистичких инспектора ПУ за град Београд је планирано да похађају наведену обуку?
2. Да ли су за 2020. годину планирана и опредељена средства за опремање техничком опремом посебних просторија за саслушање лица у полицијским станицама ПУ за Град Београд? Колико средстава је предвиђено за те намене? Опремање којих полицијских станица потребном техничком опремом за аудио и видео снимање поступака саслушања лица је планирано за 2020. годину?

⁵ Извештај о посети Полицијској управи за Град Београд, бр. 412-7/20 од 8. маја 2020. год.

⁶ Полицијске станице Чукарица, Раковица, Звездара, Палилула, Врачар и Земун.

НПМ очекује да ће у одговором Министарства бити обухваћене све полицијске станице ПУ за Град Београд, па и ПС Савски венац.

5. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да обезбеде да сва лица лишена слободе од стране полиције, из било ког разлога, добију право да обавесте блиског сродника или треће лице по свом слободном избору о својој ситуацији од самог почетка лишења слободе (тј. од тренутка довођења у полицијску станицу). Такође, задржана лица треба да добију повратне информације о томе да ли је блиски сродник или друго лице обавештено о чињеници да су задржана.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима, лица која су лишена слободе од стране полицијских службеника ПС Савски венац, се по доласку у службене просторије од стране полицијских службеника дежурне службе или криминалистичких инспектора, усменим, али и писаним путем, уручивањем обавештења о правима, обавештавају о праву да о њиховом лишењу слободе могу обавестити члана породице или друго лице.

Телефонски позив трећем лицу упућује полицијски службеник са службеног телефона и податак о томе бележи у записник о задржавању, а повратну информацију даје и самом задржаном лицу.

Записници о задржавању лица, у које је тим НПМ остварио увид, садржали су податак о томе да задржано лице није желело никога да обавести.

6. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет позива органе Републике Србије да предузму кораке да обезбеде да се право приступа браниоцу делотворно примењује од самог почетка лишења слободе од стране полиције.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима полицијских службеника, сви грађани се упознају са њиховим правима како усменим, тако и писаним путем, а под тиме се подразумева и право на приступ адвокату. Телефонски позив, изабраном адвокату, упућују полицијски службеници, а уколико задржаном лицу треба одредити браниоца по службеној дужности то се чини према списку Адвокатске коморе Србије (АКС), односно преко оформљеног „Кол центра“ АКС за постављање бранилаца по службеној дужности.

7. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије обезбеде да се начело лекарске поверљивости строго поштује у светлу горе наведених запажања. У том циљу и у складу са тим треба адекватно изменити и допунити Упутство о поступању полицијских службеника према доведеним и задржаним лицима.

НАЛАЗ НПМ:

Према службеним наводима, лекарски преглед за доведена, односно задржана лица у ПС Савски венац обавља се ако то лице захтева или уколико лице има видљиве повреде. Преглед се врши у тзв. канцеларији за пријем лица која се налази у дежурној служби. Према наводима полицијских службеника, увек су присутни при прегледу лица и то по двоје, дежурни службеник и вођа смене, односно дежурна службеница уколико се ради о особи женског пола.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

У ПС Савски венац полицијски службеници ће присуствовати лекарским прегледима лица само уколико то захтева лекар из безбедносних разлога.

У ПС Савски венац полицијски службеници ће писмено констатовати у записнику о задржавању лица, односно службеној белешци, податак о томе да су, на захтев лекара из безбедносних разлога, били присутни лекарском прегледу лица.

Лекарски извештај се не одлаже у предмет о задржавању, односно у предмет о примени других полицијских овлашћења, већ се даје лицу или одлаже у касу са његовим привремено одузетим предметима за време трајања задржавања.

8. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се свим задржаним лицима обезбеде информације, укључујући и у писаном облику на одговарајућем језику који разумеју, о својим правима од самог почетка њиховог задржавања.

НАЛАЗ НПМ:

Према наводима полицијских службеника лицима лишеним слободе се уручују у писаној форми одговарајућа обавештења о правима што лице потписом потврђује. Уколико се ради о задржавању по прекршају, то чине запослени у дежурној служби, а по кривици криминалистички инспектори. У свим случајевима када лица одбију да приме ово обавештење или одбију да потписом потврде да су га примила, полицијски службеници ту околност евидентирају на самом обавештењу.

Увидом у поједине предмете о задржавању утврђено је да су се писана обавештења налазила у њима, да су била потписана или је на њима стајала напомена да је лице одбило да потпише.

9. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да органи Републике Србије предузму делотворне кораке за стварање јединственог електронског система евиденције о задржавању лица који је свеобухватан и делотворан за евидентирање горе наведених информација о времену које задржано лице проведе у полицијској станици.

НАЛАЗ НПМ:

Постоји јединствен електронски систем евидентирања података од значаја за поступање према задржаном лицу и остваривању његових права током задржавања, у којем се евидентирају све информације о времену које је лице провело у полицијској станици, као и све активности у вези са задржаним лицем. Иако су полицијски службеници навели да често обилазе задржана лица, увидом у поједине записнике о задржавању уочено је да нису садржали податке о обиласцима задржаних лица од стране полицијских службеника.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПС Савски венац ће у записнике о задржавању уносити податак о томе када су полицијски службеници обишли задржано лице као и напомене у вези са тим уколико постоје.

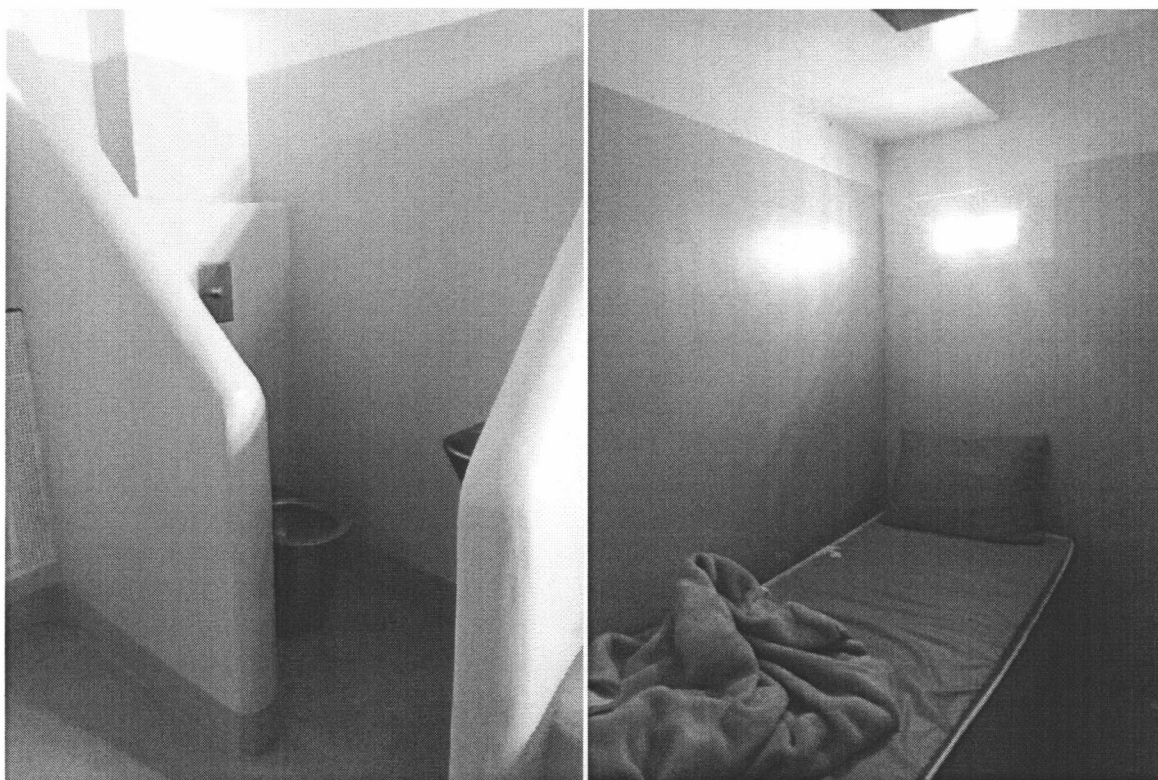
10. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет препоручује да се предузму кораци како би се обезбедило да просторије за задржавање у полицијским станицама буду оспособљене за боравак дужи од неколико часова и да се обезбеде услови у смислу услова и хигијене, добро осветљење, чиста ћебад и душеци. Комитет би желео да буде обавештен о корацима које ће органи Републике Србије предузети да се такво стање обезбеди у свим посећеним полицијским станицама.

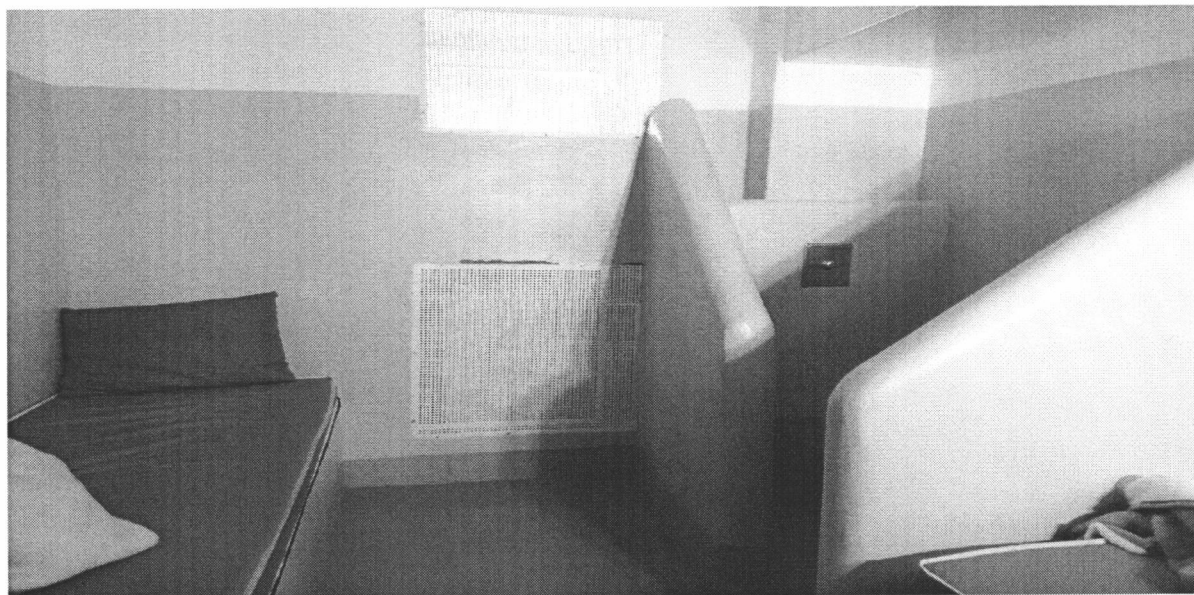
НАЛАЗ НПМ:

У ПС Савски венац просторије за задржавање су недавно адаптиране у складу са Правилником о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица⁷. Постоје 3 просторије за задржавање, за укупно 7 лица (у две просторије се налазе по два лежаја, а у трећој просторији три лежаја).

Лежајеви су опремљени душеком, ћебадима и јастуцима, а током обиласка просторија нису уочене јастучнице, чаршафи и навлаке за ћебе. Доток природне светлости је задовољавајући, као и доток свежег ваздуха. Јачина вештачког светла је у свим просторијама задовољавајућа, као и хигијена. У свим просторијама постоји мокри чвор, који је зидом одељен од остатка просторије и лавабо са чесмом. Све просторије су покривене видео надзором и имају уређај за позивање дежурног полицијског службеника. Употреба камера у просторијама за задржавање је видно назначена на улазним вратима у заједнички ходник који је испред просторија, а обавештење се налази и на улазним вратима свих просторија. Видео надзор се обавља на монитору који је смештен у просторији дежурне службе, а видео записи се чувају у року који није краћи од 30 дана.

⁷ „Службени гласник РС”, бр. 34/18.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПС Савски венац обезбедиће комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (јастучница, чаршав и навлака за ћебе) за свако задржано лице и исту ће, редовно, одржавати чистом.

11. ПРЕПОРУКА СРТ:

- Комитет понавља своју препоруку да треба предузети кораке да се обезбеди да сва задржана лица добијају воду и храну, укључујући бар један комплетан оброк, у одговарајућим временским размацама, као што је предвиђено прописима Републике Србије. Такође, лица задржана у полицији 24 часа или дуже треба да имају могућност да изађу у шетњу.

НАЛАЗ НПМ:

Свим задржаним лицима је доступна вода за пиће унутар просторија за задржавање и обезбеђена исхрана. Први оброк задржаним лицима се обезбеђује након 6 сати, врло често и раније, а уколико се задржавају дуже од 12 сати обезбеђују им се сва три obroка дневно. Ипак, исхрана свих лица, па и оних на задржавању до 48 часова, се састоји искључиво од конзервиране хране и сока.

ПРЕПОРУКА из посете НПМ 2020. године

ПС Савски венац ће свим лицима која се задржавају дуже од 12 сати обезбедити барем један комплетан оброк.

У свим записницима о задржавању лица у које је мониторинг тим НПМ извршио увид затечени су подаци о томе да је лицу понуђен оброк, односно да је обедовало или да је одбило понуђени оброк. Уколико лице одбије да једе понуђену храну, оброк може да му донесе и бранилац, али не и службена лица. Задржана лица се не изводе на свеж ваздух током задржавања јер за то не постоје услови у смислу постојања дворишта, односно шеталишта које би било погодно за ту намену. Према речима полицијских службеника, повремено их изводе у ходник испред просторија за задржавање.